

////////////////////////////////////

ADVIES PEDAGOGISCHE TASKFORCE OVER LEERVERTRAGING EN WELBEVINDEN

26.04.2021

////////////////////////////////////

5 uitgangspunten

10 aanbevelingen

INHOUD

1	Inleiding	3
2	Vijf uitgangspunten	6
	1. Momentum aangrijpen en leerachterstand zien als leervertraging, die we kunnen inhalen	6
	2. Leervertraging aanpakken kan niet zonder tegelijk te werken aan het welbevinden van leerlingen.	6
	3. Korte- én langetermijnaanpak is nodig. De inspanningen doseren en focussen.	
	Tijd en ruimte krijgen om prioriteiten te leggen.	7
	4. Nood aan doelgerichte en contextspecifieke oplossingen, met scholen aan het stuur en lerenden als actieve betrokkenen	8
	5. Oog hebben voor alle leernoden, voorkomen van schoolverlaten zonder diploma, en levenslang leren promoten	9
3	Tien aanbevelingen	11
	1. Inzetten op effectieve didactiek, op brede basiszorg en verhoogde zorg, en op remediëring en tutoring	11
	2. Werken aan gedaald welbevinden bij leerlingen	12
	3. Onderwijstijd optimaliseren: efficiënte, effectieve didactiek	14
	4. Leerstofselectie voor alle vakken, en speciale aandacht voor Nederlands, wiskunde, richtingspecifieke en praktijkvakken	15
	5. Focussen op arbeidsmarktcompetenties en startcompetenties hoger onderwijs	17
	6. Speciale aandacht voor evaluatie en oriëntatie einde schooljaar	17
	7. Leerprestaties, welbevinden en motivatie monitoren	19
	8. Behouden, professionaliseren en aantrekken van sterke leraren en schooldirecties	20
	9. Professionaliseren in digitale didactiek en blended learning en effectief aanwenden van digitale tools	22
	10. Ook scholen hebben recht op een faire evaluatie	24
4	Tot slot: Nood aan budget	24

////////////////////////////////////
//

Het afgelopen jaar heeft mensen binnen en buiten onderwijs massaal doen inzien hoe belangrijk contactonderwijs is, zowel voor de leerprestaties als voor het welbevinden van leerlingen. Ondanks de grote inspanningen van leraren en schooldirecties om kwalitatief afstandsonderwijs te voorzien en ondanks de grote investering van de Vlaamse regering in digitale hardware en software voor scholen en leerlingen, gaat er voor de meeste leerlingen niets boven contactonderwijs.

De taskforce is unaniem: de eerste en beste maatregel tegen leervertraging en gedaald welbevinden is de volledige heropening van de scholen van zodra dit epidemiologisch mogelijk is.

De taskforce roept zowel de Vlaamse als federale regering op om de basis- en secundaire scholen en de centra voor volwassenenonderwijs en voor basiseducatie, en de kunstacademies zo snel mogelijk opnieuw fulltime te heropenen en om fulltime contactonderwijs te voorzien voor alle lerenden. De taskforce sluit zich daarmee aan bij het standpunt van de Pediatric Taskforce, de UNESCO en de Wereldgezondheidsorganisatie: *“Schools are the last to close and the first to re-open”*.⁹

Dat neemt niet weg dat ‘blended learning’ voor bepaalde leerlingengroepen en voor een beperkte tijd (bijvoorbeeld één dag per week) zinvol kan zijn en dat de stappen die door deze crisis gezet zijn in de post corona-periode kunnen gevaloriseerd worden. De taskforce kijkt uit naar de resultaten van het OBPW-onderzoek over blended learning.¹⁰

Het voorliggend advies concentreert zich op het basis- en secundair onderwijs. Het advies is een consensustekst van de taskforce, wat impliceert dat de leden het eens zijn over de tekst als grootste gemene deler, maar niet noodzakelijk met alle zinnen daarin.

Vooraleer in te gaan op de concrete aanbevelingen, schetst de taskforce de uitgangspunten van alle voorgestelde acties. Die uitgangspunten weerspiegelen de achterliggende visie op de voorgestelde aanpak van leervertraging en gedaald welbevinden, met een tijdshorizon over de legislaturen heen.

⁹ <https://en.unesco.org/sites/default/files/one-year-into-covid-presentations-session1.pdf> Zie vooral de presentatie van Pr. Didier Jourdan, UNESCO Chair and WHO collaborating center in 'Global Health & Education'.

¹⁰ <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/nl/onderzoek/vlaams-en-internationaal-onderwijs/onderwijskundig-beleids-en-praktijkgericht-wetenschappelijke-onderzoek-obpwo>

//////////////////////////////////////
//

SCHOOL

AANBEVELINGEN

01

Inzetten op effectieve didactiek, op brede basiszorg en verhoogde zorg, en op remediëring en tutoring.

02

Werken aan gedaald welbevinden bij leerlingen.

03

Onderwijstijd optimaliseren: efficiënte, effectieve didactiek.

04

Leerstofselectie voor alle vakken, en speciale aandacht voor Nederlands, wiskunde, richtingspecifieke en praktijkvakken.

05

Focussen op arbeidsmarktcompetenties en startcompetenties hoger onderwijs.

06

Speciale aandacht voor evaluatie en oriëntatie einde schooljaar.

07

Leerprestaties, welbevinden en motivatie monitoren.

08

Behouden, professionaliseren en aantrekken van sterke leraren en schooldirecties.

09

Professionaliseren in digitale didactiek en blended learning en effectief aanwenden van digitale tools.

10

Ook scholen hebben recht op een faire evaluatie.

UITGANGSPUNTEN

01

Momentum aangrijpen en leerachterstand zien als leervertraging, die we kunnen inhalen.

02

Leervertraging aanpakken kan niet zonder tegelijk te werken aan het welbevinden van leerlingen.

03

Korte- én langetermijnaanpak is nodig. De inspanningen doseren en focussen. Tijd en ruimte krijgen om prioriteiten te leggen.

04

Nood aan doelgerichte en contextspecifieke oplossingen, met scholen aan het stuur en lerenden als actieve betrokkenen.

05

Oog hebben voor alle leernoden, voorkomen van schoolverlaten zonder diploma, en levenslang leren promoten.

ADVIES PEDAGOGISCHE TASKFORCE OVER LEERVERTRAGING EN WELBEVINDEN

leervertraging dreigt de stress van leerlingen nog te verhogen, eenzijdige nadruk op welbevinden beperkt het leerrendement. Beide zijn nefast op lange termijn, zowel voor de individuele scholieren als voor de samenleving als geheel. Daarom pleit de taskforce ervoor om beide aspecten steeds tegelijk in het oog te houden: leerprestaties én welbevinden.

3. KORTE- ÉN LANGETERMIJNAANPAK IS NODIG. DE INSPANNINGEN DOSEREN EN FOCUSSEN. TIJD EN RUIMTE KRIJGEN OM PRIORITEITEN TE LEGGEN.

Laten we een kat een kat noemen: het is onmogelijk om de opgelopen leervertraging en het gedaalde welbevinden dit schooljaar voor álle leerlingen of voor álle leergebieden/vakken helemaal weg te werken. Er zijn op het vlak van leervertraging en welbevinden grote verschillen tussen leerlingen. Afhankelijk van de hoeveelheid leervertraging kan het zijn dat het inhalen ervan voor bepaalde leerlingen gespreid moet worden over tot twee schooljaren, al is het ook mogelijk dat de leervertraging van andere leerlingen nog dit jaar is weggewerkt. **Dit vergt m.a.w. een contextspecifieke, gedifferentieerde en concrete korte- en langetermijnplanning op maat van de betrokken leerlingen.** Het is daarbij belangrijk om regelmatig rust te nemen. De druk opvoeren heeft geen zin; planmatigheid, standvastigheid en focus wel.

Het is belangrijk om te doseren en om tijd en ruimte te krijgen om prioriteiten te leggen. Een aantal zaken moeten we nog dit schooljaar aanpakken, zoals expliciete aandacht geven aan het mentaal welzijn van leerlingen, de selectie van leerinhouden in alle vakken voor de rest van het schooljaar (zie aanbeveling 4), en, indien opportuun voor de leerlingengroep in kwestie, speciale aandacht voor Nederlands en wiskunde. Zoals steeds, liggen ook nu de autonomie en verantwoordelijkheid bij de scholen en leerkrachten om, eventueel in samenspraak met de pedagogische begeleidingsdienst, de juiste prioriteiten voor hun leerlingengroep te bepalen.

Een aantal andere zaken moeten we op (middel)lange termijn aanpakken, zoals het aantrekken en behouden van sterke profielen voor de lerarenopleiding en het leraarsberoep, een verhoogde kwaliteit van de professionalisering van leraren, en meer aandacht voor digitale geletterdheid daarin. Een moeilijkheid in de aanpak van leervertraging en gedaald welbevinden zal zijn om in een context van lerarentekort voldoende mensen te vinden én te behouden, want ook het welbevinden van onderwijspersoneel staat onder druk. De taskforce roept de minister op om een promotiecampagne te voeren voor de lerarenopleiding en voor het onderwijs als tewerkstellingssector van groot maatschappelijk belang. De taskforce roept de minister ook op om een persoonlijk en substantiële nascholingsbudget te geven op het niveau van de onderwijsinstelling, van de professional, of van beide, en tegelijk de kwaliteitsgaranties te voorzien.

Voor de kortetermijnacties tijdens de rest van het schooljaar 2020-2021 in de aanbevelingen verderop in dit advies, kiest de taskforce ervoor om het risico te nemen dat niet alle voorgestelde acties op een even

////////////////////////////////////
//

Ook verdient het de absolute aanbeveling dat leraren en schooldirecties met lerenden zelf in gesprek gaan. Want doorheen de coronacrisis hebben de Vlaamse scholieren zich opgesteld als mondige, kritische en constructieve betrokkenen. Ze hebben getoond dat ze willen blijven leren, maar ze zijn bezorgd over de huidige leervertraging en het gedaalde welbevinden. Vooral in het secundair onderwijs is hun mentale weerbaarheid onder druk komen te staan. Maar vele scholieren blijven niet bij de pakken zitten en komen op Vlaams niveau met goed voorbereide en constructieve adviezen. Ook op school- en klasniveau loont het de moeite om met leerlingen in gesprek te gaan en te luisteren naar hun ervaringen, ideeën en adviezen, zowel over de verwerving van de leerstof als over hun welbevinden. In Vlaanderen hebben we veel vertrouwen in het onderwijspersoneel in de scholen, maar we moeten evenveel vertrouwen tonen in de leerlingen in die scholen. **Deze crisis biedt een kans om leerlingenparticipatie nieuw leven in te blazen en nog meer serieus te nemen.** Maar voor het leren zelf zijn scholen de eindverantwoordelijke, mede omdat zij beter dan leerlingen inzicht en expertise hebben in leerprocessen.¹¹

Ook hun ouders hebben recht om betrokken te worden bij de aanpak van de leervertraging en het gedaalde welbevinden, om tijdig en goed geïnformeerd te worden daarover, en om inspraak daarover te hebben. **De taskforce vindt het expliciet niet de taak van ouders om zelf de leervertraging van hun kind weg te werken, maar ze raadt wel aan om ouders aan te moedigen om interesse te blijven tonen in het leren van hun kind:** wat heeft het kind geleerd? Waarom is het belangrijk om dat te leren? Wat was er interessant, leuk en leerrijk, en wat minder? En hoe voelt het kind zich? Voelt het zich goed op school, en thuis? De taskforce wil ouders ook aanmoedigen om vertrouwen te hebben in de professionaliteit van de scholen en hun leerkrachten in het wegwerken van eventuele leervertraging en gedaald welbevinden binnen de reguliere onderwijstijd.

5. OOG HEBBEN VOOR ALLE LEERNODEN, VOORKOMEN VAN SCHOOLVERLATEN ZONDER DIPLOMA, EN LEVENSLANG LEREN PROMOTEN

Leerlingen hebben verschillende leernoden, die zich ontwikkelen vanaf de kleuterschool tot het afstuderen en manifesteren in verschillende onderwijssettings. Vele leerlingen hebben leervertraging opgelopen, maar naar schatting 10% heeft net leervoorsprong genomen. Leerlingen met een andere thuistaal dan het Nederlands, of met een lagere sociaaleconomische thuissituatie (lage SES) worden harder getroffen bij schoolsluitingen of quarantaines, of als ze 's avonds of 's weekend moeten bijkussen om mee te compenseren voor hun moeilijke financiële thuissituatie. Heel wat afstuderende scholieren uit praktijkopleidingen in (d)bso, kso en tso hebben wellicht in mindere mate dan gewoonlijk

¹¹ <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00461520.2013.804395> en https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211368120300024?casa_token=P-J8c6rtOggAAAAA:9litJYV0yqKD_4YXNqAxiyXWUGp_K-x_m1bYPHDlCLUH3VihJ3mVBU1Z3imlko55GIP6vWusPQ

3 TIEN AANBEVELINGEN

1. INZETTEN OP EFFECTIEVE DIDACTIEK, OP BREDE BASISZORG EN VERHOOGDE ZORG, EN OP REMEDIËRING EN TUTORING

Al vóór de pandemie was duidelijk dat scholen versterkt konden worden in het bieden van brede basiszorg en in het voorzien van verhoogde zorg. Leraren zetten best in op effectieve didactiek: goed, gedegen onderwijs, gesteund door leerpsychologisch en onderwijskundig wetenschappelijk onderzoek, is erg belangrijk. De coronacrisis heeft de nood daaraan nog duidelijker gemaakt. **Effectieve didactiek, een goede brede basiszorg en verhoogde zorg zijn m.a.w. belangrijke bouwstenen in het realiseren van kwaliteitsvol onderwijs**, niet alleen om leervertraging en een bijhorende druk op het welbevinden tegen te gaan, maar ook om leerlingen met leervoorsprong te kunnen bieden wat ze nodig hebben.

Scholen hebben nood aan professionele begeleiding op de klasvloer om zich op dit vlak te versterken. Ook hier is het van belang dat die begeleiding gebeurt op basis van best-evidence én met kennis van de klaspraktijk.

De taskforce raadt aan om in te zetten op **remediëring** om de leervertraging op korte en lange termijn aan te pakken¹². Remediëring gebeurt in de eerste plaats in de reguliere onderwijstijd met binnenklasdifferentiatie, en pas in tweede instantie via bijlessen en zomerscholen. Daarbij kan kwaliteitsvolle tutoring door professionals een effectieve strategie zijn, met gestructureerde leermaterialen tijdens de lessen (binnenklasdifferentiatie) en erbuiten (gerichte bijlessen in kleine groepen, zomerscholen...). De taskforce adviseert om daarbij ook de tutoren voldoende ondersteuning te bieden. Initiatieven rond bijlessen en zomerscholen moeten worden gecontinueerd, minstens voor de volgende 2 schooljaren (2021-2022 en 2022-2023)¹³. De taskforce wijst hierbij op een dualiteit/dilemma: enerzijds is

12 Cf. <https://didactiefonline.nl/blog/blonz/waarom-bijles-op-school-een-groot-verschil-maakt>, <https://www.leidsetutorprogramma.nl/> en <https://education-lab.nl/publications/extra-lessen/>

13 Verachtert, P., Bellens, K. & Surma, T., & Muijs, D. (2021). *Inspiratiegids zomerscholen. Van idee tot realisatie*. Thomas More-hogeschool. <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?id=13190>.

Vlaanderen en Nederland die zijn getest en goedgekeurd door een groep van hogescholen en organisaties die actief zijn binnen de geestelijke gezondheidszorg.

Het **Centrum voor Leerlingenbegeleiding** (CLB) heeft een draaischijffunctie als partner van scholen, leerlingen en ouders. Maar de CLB's zijn door hun extra opdrachten voor de contact tracing vaak overbevraagd, waardoor hun decretale opdrachten in het gedrang komen. De taskforce pleit ervoor **dat** de CLB's nog dit schooljaar opnieuw volwaardig hun kernactiviteiten kunnen ontplooiën. De taskforce wenst via dit advies haar appreciatie uit te drukken voor het vele, kwalitatieve werk van de CLB's in de afgelopen maanden.

Volgend schooljaar kunnen de CLB's de scholen, leerlingen en ouders opnieuw meer ondersteunen in de drie andere begeleidingsdomeinen: onderwijsloopbaanbegeleiding, leren en studeren, en psychosociaal functioneren (PSF). Zeker het PSF is belangrijk, omdat het mentaal welbevinden van een groep leerlingen zo onder druk staat. Vaak zal een luisterend oor van een leerkracht volstaan voor leerlingen, maar niet altijd. Een CLB is dan de eerste partner van de scholen, leerlingen en ouders.

Een gedifferentieerde aanpak is nodig. Voor een kleine groep van leerlingen heeft de coronacrisis er mentaal diep ingehakt. Zij kunnen vaak omwille van een **complexe thuissituatie** dermate psychologische problemen ondervinden dat het gewoon verdergaan met het les volgen voor hen onmogelijk is. Voor hen vraagt de taskforce de nodige **psychologische ondersteuning**. Maar nog al te vaak botst het CLB op **wachtlijsten binnen Welzijn**. Dit was al voor de coronacrisis het geval, maar de crisis stelt het nu op scherp. Toch is psychologische ondersteuning voor sommige leerlingen binnen Welzijn noodzakelijk en die moet geboden worden.

3. ONDERWIJSTIJD OPTIMALISEREN: EFFICIËNTE, EFFECTIEVE DIDACTIEK

Niet alleen in crisistijd, maar ook daarna, adviseert de taskforce om de onderwijstijd optimaal te benutten. Ze raadt daarbij aan om **evidence-informed** inzichten over **effectieve didactieken** te verspreiden. Niet elke populaire didactische methode of hulpmiddel is namelijk even effectief, maar dat is niet altijd bekend. Leraren(teams) moeten voor hun dagelijkse contextgebonden beslissingen beroep kunnen doen op wetenschappelijke evidentie over wat werkt. Die evidentie versterkt hun professionaliteit en stelt hen in staat om op maat van hun leerlingen in hun schoolcontext het juiste onderwijs te bieden.

Het is daarbij niet de bedoeling om een pasklaar receptenboek aan te bieden om een effectieve klas- en schoolpraktijk op te zetten. Wel is het de bedoeling om de onderwijspraktijk via resultaten van robuust evidence-based onderzoek te versterken en richting te geven. Die wetenschapsresultaten moeten ook vertaald worden naar onderbouwde concrete didactische tools. Hier ligt een belangrijke taak voor de pedagogische begeleidingsdiensten om die vertaalslag te maken; zij beschikken ook al over dergelijke tools. Ze kunnen voor verdere ontwikkeling eventueel samenwerken met wetenschappelijke experts en lerarenopleidingen.

////////////////////////////////////
//

4. LEERSTOFSELECTIE VOOR ALLE VAKKEN, EN SPECIALE AANDACHT VOOR NEDERLANDS, WISKUNDE, RICHTINGSPECIFIEKE EN PRAKTIJKVAKKEN

De eindtermen en leerplandoelen zijn niet veranderd. Ze blijven gelden, temeer omdat een brede vorming belangrijk blijft.

Voor alle leergebieden (lager onderwijs) en vakken (secundair onderwijs) raadt de taskforce wel aan dat leraren de leerstof voor de rest van dit schooljaar herbekijken. Want handboeken of cursussen behandelen vaak de leerplannen van meerdere onderwijsverstrekkers. Het is dus zeker niet nodig om het hele handboek te zien. Leraren mogen zeker een doordachte leerstofselectie doorvoeren, zonder dat die selectie leidt tot leervertraging. Eindtermen of leerplandoelen schrappen is niet aan de orde. Ook kunnen sommige leerplandoelen naar volgend schooljaar verschoven worden, temeer omdat de onderwijsinspectie rekening houdt met de crisissituatie en omdat leerplannen meerdere leerjaren omspannen. De pedagogische begeleidingsdiensten kunnen leraren helpen bij de leerstofselectie. Dit alles zal de stress bij leraren, schooldirecties en leerlingen verminderen en zal leerlingen net beter laten leren. ‘Meer leerstof zien’ betekent namelijk niet altijd ‘meer leren’.

De leerstofselectie gebeurt doelgericht en contextgebaseerd in de scholen. Toch schuift de taskforce een paar Vlaanderenbrede aandachtspunten naar voren.

Op basis van perceptiebevragingen en netgebonden toetsen blijkt namelijk dat het zinvol is om in het lager onderwijs nog dit schooljaar speciale aandacht te besteden aan de leergebieden Nederlands en wiskunde, en in de laatste leerjaren ook voor Frans, tenzij daar voor de leerlingengroep in kwestie geen nood aan is.

Voor de rest van dit schooljaar besteden leerkrachten lager onderwijs best extra onderwijstijd aan Nederlands en wiskunde. Ook Frans verdient extra aandacht. Het risico bestaat dat het curriculum te zeer versmalt door de nadruk op taal en wiskunde. Hoewel een brede vorming belangrijk blijft, raadt de taskforce toch aan om op een effectieve manier de onderwijstijd te maximaliseren voor deze leergebieden, afhankelijk van de leerlingengroep in kwestie.

Ook in het secundair onderwijs is het zinvol om speciale aandacht te hebben voor Nederlands en wiskunde. Maar een inhaalbeweging is wellicht in alle algemene vakken aan de orde, zeker in de tweede en derde graad, waar er veel afstandsonderwijs geweest is. Door de geïntegreerde aanpak in het lager onderwijs is het schuiven met lessuren er gemakkelijker dan in het secundair onderwijs, omdat de meeste lessen er door één leraar gegeven worden. In het secundair onderwijs is dat minder evident doordat daar vakleerkrachten werken. Toch laat de regelgeving in het secundair onderwijs al flexibiliteit toe en laat ze

////////////////////////////////////
//

5. FOCUSSEN OP ARBEIDSMARKTCOMPETENTIES EN STARTCOMPETENTIES HOGER ONDERWIJS

Vanuit het secundair onderwijs komen er signalen over leervertraging voor zowel algemene vakken als technische, beroeps- en kunstvakken. Er is de vrees dat minder A-attesten zullen uitgereikt worden en dat kwalificaties niet behaald worden omdat praktijkonderwijs, ateliers en stages onder druk staan. Ook vrezen scholieren om bepaalde startcompetenties voor de arbeidsmarkt of het hoger onderwijs onvoldoende te behalen.

De verwerving van technische, beroeps- en artistieke competenties mag dus niet uit het oog verloren worden. Hier dringt een samenwerking met de sectoren en de kunst- en cultuursector zich op, vooral voor de afstuderende scholieren. **De taskforce beveelt aan om de arbeidsmarktsectoren en kunst- en cultuursector op te roepen om meer te investeren in praktijkmateriaal voor de scholen, om meer stageplaatsen te voorzien, en om instapbegeleiding te voorzien voor afstuderende scholieren.** Een rondetafelconferentie kan een instrument zijn om die oproep kracht bij te zetten en om de neuzen in dezelfde richting te zetten. Addenda bij sectorconvenants misschien ook.

Voor de afstuderende scholieren die voortstuderen in het hoger onderwijs adviseert de taskforce om instapbegeleiding te laten voorzien door de hogeronderwijsinstellingen. Die startbegeleiding kan voorzien worden tijdens de zomervakantie en tijdens hun eerste academiejaar. De taskforce raadt de minister en de Vlaamse onderwijsadministratie aan om daarover afspraken te maken met het hoger onderwijs, via de Vlier en de Vlhora.

Ook kunnen afstuderende scholieren gewezen worden op de mogelijkheid om een 7de jaar te volgen. Na het aso bestaat er 'Bijzondere wetenschappelijke vorming' voor wie geïnteresseerd is in een hogere opleiding met veel wiskunde en wetenschappen, al wordt dat slechts op een aantal plaatsen in Vlaanderen ingericht. Voor wie geïnteresseerd is in een hogere kunstopleiding is een zevende jaar 'Artistieke vorming' misschien een optie. Voor wie na het bso wil voortstuderen in het hoger onderwijs, biedt het naamloos jaar een studieoptie.

6. SPECIALE AANDACHT VOOR EVALUATIE EN ORIËNTATIE EINDE SCHOOLJAAR

Net als vorig schooljaar verdienen evaluatie, attestering en oriëntering van leerlingen speciale aandacht. Leerlingen mogen niet het slachtoffer worden van de uitzonderlijke situatie, in die zin dat zij in een niet-coronajaar een andere attestering of oriëntering zouden gekregen hebben. Hun leerloopbaan dreigt een andere wending te krijgen door de coronacrisis. Leraren en directies moeten zich daar bewust van zijn. De taskforce onderschrijft dan ook het standpunt van de kinderrechtencommissarissen, scholieren, pediaters en psychiaters over evaluaties in het onderwijs en de relatie met het welbevinden van leerlingen.¹⁷

¹⁷ Zie https://www.standaard.be/cnt/dmf20210415_97733590

//
//

7. LEERPRESTATIES, WELBEVINDEN EN MOTIVATIE MONITOREN

Willen we weten of we de leervertraging goed aanpakken, dan is het ook belangrijk om daadwerkelijk zicht te hebben op de leerprestaties, zowel op Vlaams systeemniveau als op klas- en leerlingniveau.

Op systeemniveau kunnen gestandaardiseerde toetsen ondersteuning bieden om de vinger aan de pols te houden. Eind dit schooljaar organiseren wetenschappers van verschillende universiteiten volgende **onderzoeken naar leerprestaties**:

- lager onderwijs: PIRLS (begrijpend lezen) in het 4de leerjaar, TIMSS-Repeat (wiskunde en wetenschappen) in het 6de leerjaar, en Vlaams peilingsonderzoek Informatieverwerking en – verwerking (incl. ICT) en wiskunde in het zesde leerjaar.
- secundair onderwijs: peilingsonderzoek PAV in het zesde jaar bso, en Kritisch denken en mediawijsheid in het zesde jaar aso, bso, kso en tso. In 2022 is er opnieuw een afname van het PISA-onderzoek bij 15-jarigen (focus op wiskunde, met wetenschappen en lezen als minor-onderzoeksdomeinen).

Scholen in de steekproef van die onderzoeksprojecten krijgen hun eigen schoolfeedbackrapport zodat ze daarmee aan de slag kunnen in de eigen school.

Een aantal leden van de taskforce stelt bovendien als mogelijks te onderzoeken piste voor om het **peilingsonderzoek** te verlengen. Op die manier kan eventueel ook de monitoring van andere vakken/leergebieden gebeuren. Andere leden stellen evenwel voor om data van reeds bestaande peilingsonderzoeken te gebruiken.

In het lager onderwijs gaan opnieuw de OVSG-toetsen en de Interdiocesane proeven (IDP) door. De data staan ter beschikking van wetenschappers aan de Vlaamse universiteiten en hogescholen, mits naleven van de GDPR en samenwerkingsafspraken. **De taskforce roept de wetenschappers uit de universitaire vakgroepen en lerarenopleidingen op om hierop in te gaan en om de data mee te analyseren met het oog op de ondersteuning en verbetering van het Vlaamse lager onderwijs.** Dergelijke databestanden zijn ook interessant onderzoeksmateriaal voor masterproeven en doctoraten.

Daarnaast hebben leraren in de dagelijkse klaspraktijk een **voldoende gestandaardiseerd zicht nodig op de leerprocessen, leerresultaten en de leerwinst van hun leerlingen.** Dat objectieve zicht is nodig omdat we uit onderzoek weten dat leraren, ondanks hun goede bedoelingen, vaak biased zijn in hun evaluatie en oriëntering van leerlingen. Daardoor worden bij leerlingen met een lagere SES of met een migratieachtergrond soms ontwikkelingskansen gemist. Objectievere data dan de eigen klastoetsen, bijvoorbeeld data uit leerlingvolgsystemen of uit paralleltoetsen¹⁸, kunnen leraren beter bewust maken van die vooroordelen en een breder en objectiever zicht geven op de leerprestaties en leermogelijkheden

¹⁸ Paralleltoetsen worden via de website van het Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen beschikbaar gemaakt als instrument voor zelfevaluatie en interne kwaliteitszorg. Cf. www.paralleltoetsen.be.

//
//

van hun leerlingen. De toolbox¹⁹ Toetsen voor scholen biedt een overzicht van de beschikbare instrumenten. Het is de taak van de pedagogische begeleidingsdiensten om samen met scholen hiermee aan de slag te gaan.

Daarnaast raadt de taskforce aan om ook motivatie en welbevinden van leerlingen systematisch te monitoren. Dat kan onder meer met de vragenlijst van de Onderwijsinspectie over welbevinden en de monitors van de UGent en de UA.

De taskforce wijst ook op het belang van meer professionalisering over leerlingenevaluatie²⁰ en van voldoende **datageletterdheid** van de leraren(teams) in het bijzonder. Professionalisering over en ondersteuning in het gebruik van gestandaardiseerde, genormeerde en gevalideerde toetsen zijn dan ook cruciaal. Het gaat hierbij niet enkel om het interpreteren van onderzoeksresultaten, maar vooral ook om het kunnen omzetten van deze bevindingen in acties. Ook hier ziet de taskforce een rol weggelegd voor de pedagogische begeleidingsdiensten.

In de nabije toekomst wordt dit nog belangrijker door de **ontwikkeling van centrale toetsen in het lager en secundair onderwijs**. Die kunnen belangrijk zijn in de kwaliteitsverbetering van het Vlaamse onderwijs, vooral als lerarenteams de data eruit gebruiken in de eigen praktijk. In de huidige crisis is het gebrek aan wetenschappelijke data over leerprestaties een manco gebleken.

Tot slot raadt de taskforce op Vlaams beleidsniveau het gebruik aan van de in ontwikkeling zijnde **Coronamonitor** van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming. In die momenteel ontwikkelde Coronamonitor zit een 50-tal indicatoren over onder meer attestering, heroriënteringen, slaagratio's in het hoger onderwijs... De taskforce raadt aan om de data uit die monitor breed beschikbaar te stellen voor onderwijsverstreckers en wetenschappers, uiteraard met respect voor de privacyregelgeving.

8. BEHOUDEN, PROFESSIONALISEREN EN AANTREKKEN VAN STERKE LERAREN EN SCHOOLDIRECTIES

Onderzoek toont de grote invloed aan van de leraar op de onderwijsprestaties van leerlingen, met een blijvende impact op het verdere leven van die leerlingen.²¹ Vlaanderen heeft dan ook excellent onderwijs en excellente leraren nodig. De taskforce benadrukt dat investeren in het **behouden, professionaliseren, en aantrekken van sterke leerkrachten** van cruciaal belang is.

De taskforce beveelt aan dat er wordt ingezet op het aantrekken en behouden van sterke profielen in de lerarenopleiding en het lerarenberoep. De aanpak van leervertraging en gedaald welbevinden gaat extra

19 <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/toetsen-voor-scholen>

20 Zie ook <https://www.onderwijsinspectie.be/nl/de-nieuwe-onderwijsspiegel-2021-is-er>

21 Hattie, J. (2009). Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. New York: Routledge, en Hattie, J. Zierer K. (2019). Visible learning insights. New York: Routledge.

////////////////////////////////////
//

personeel vereisen, en dat in een context van lerarentekort en van welbevinden van onderwijspersoneel dat ook onder druk staat. Eventueel kunnen er incentives ingezet worden, zoals verlaagd inschrijvingsgeld of hogere studietoelagen, eventueel gekoppeld aan voorwaarden voor retentie in het lerarenberoep gedurende een paar jaar, om extra én sterke profielen aan te trekken.

Een sterke lerarenopleiding is de start van de professionele ontwikkeling van de leraar met als doel kwalitatief onderwijs te realiseren. Om de leervertraging aan te pakken is er nood om in de lerarenopleiding, de aanvangsbegeleiding, en tijdens de loopbaan van de leraar extra in te zetten op:

- **effectieve didactiek, vakkennis en -didactiek, onder meer van Nederlands en wiskunde;**
- de ontwikkeling van **competenties voor brede basiszorg en verhoogde zorg** in de klaspraktijk;
- basisinzichten uit de motivatiepsychologie en motiverende vaardigheden.

De taskforce raadt aan om **in te zetten op de installatie van een cultuur van professionalisering in het onderwijs en om meer te investeren in de kwaliteitsvolle professionele ontwikkeling van leerkrachten bij de start en tijdens de loopbaan die de vluchtigheid van ad-hoc-studiedagen overstijgt en die dus ook voldoende tijd en ruimte laat voor professionalisering.** Het professionaliseringsbudget en -niveau zijn momenteel ronduit ontoereikend en moeten omhoog, ofwel op schoolniveau, ofwel op leraarsniveau, ofwel op beide. Het evidence-informed werken, waar we al naar verwezen wanneer het ging over effectieve onderwijspraktijken, is eveneens noodzakelijk voor professionaliseringsinitiatieven. De taskforce kijkt daarvoor uit naar de resultaten van het lopende OBPWO-onderzoek over professionalisering²².

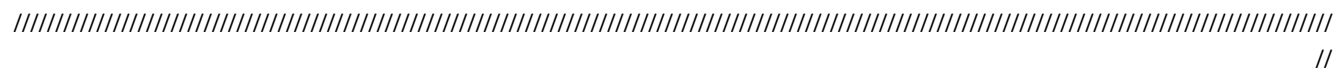
Centrale actor en focus in de professionalisering is de leraar. Om die te versterken moeten verschillende actoren mee instaan voor zijn/haar professionalisering: lerarenopleiding en pedagogische begeleidingsdiensten, maar ook de **schoolleider** die verantwoordelijk is voor het creëren van een kwaliteitsvolle school met een kwaliteitsvol schoolteam. Die leraar mag er niet alleen voor staan en functioneert best in **partnerschappen** in de eigen klas- en schoolpraktijk. Die partners (zoals collega-leerkrachten, docenten en studenten uit de lerarenopleiding, pedagogische begeleiders) versterken hem/haar door daadwerkelijk samen op de **werkvloer** educatieve praktijken uit te proberen en te evalueren. In die partnerschappen is er ook ruimte voor onderzoekers, die samen met de leraren en begeleiders de school- en klaspraktijk kunnen versterken.

Daarom adviseert de taskforce:

- dat de secundaire processen in basisscholen versterkt worden, zodat basisscholen beter georganiseerd worden en schoolleiders meer kunnen inzetten op hun pedagogisch leiderschap;
- professionaliseringsinitiatieven die qua inhoud en aanpak beantwoorden aan vastgelegde kwaliteitseisen.

In de vormgeving en opvolging van deze professionaliseringsinitiatieven is, naast kwaliteit van de professionalisering, ook het **bereik** van de scholen een belangrijk aandachtspunt. Het is volgens de

22 <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/onderwijs onderzoek/default.aspx?nr=1582>

10. OOK SCHOLEN HEBBEN RECHT OP EEN FAIRE EVALUATIE

Tijdens de coronapandemie is opnieuw pijnlijk gebleken dat de **verschillen tussen scholen en binnen scholen soms onaanvaardbaar groot** zijn. Vanaf volgend schooljaar neemt de Onderwijsinspectie haar opdracht opnieuw op. De taskforce ziet de Onderwijsinspectie als partner om vanuit het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit en de geldende regelgevende kaders erop toe te zien dat in de mate van het mogelijke alle leerlingen in alle bezochte scholen worden meegenomen in de aanbevelingen, uitgangspunten en acties geformuleerd in het advies van de taskforce.

De taskforce vraagt de Onderwijsinspectie rekening te houden met de moeilijke situatie waarin scholen tijdens de schooljaren 2019-2020 en 2020-2021 hebben moeten werken. Door hun voortdurende flexibiliteit voor de veiligheid van leerlingen en onderwijspersoneel, quarantainemaatregelen en de omschakeling naar afstandsonderwijs, zijn bepaalde plannen misschien niet steeds ten volle uitgewerkt en uitgevoerd. Sommige leerstof is minder aan bod gekomen en sommige leerplandoelen zijn misschien zelfs doorgeschoven naar een volgend leerjaar. Net zoals de Onderwijsinspectie vroeger reeds begrip toonde voor uitzonderlijke omstandigheden, vraagt de taskforce dit nu ook te doen. Terzelfdertijd blijft het natuurlijk de opdracht van de Onderwijsinspectie om de scholen een spiegel voor te houden over de gerealiseerde kwaliteit. Scholen waar de ontwikkeling van de lerende blijvend onvoldoende ondersteund wordt en waar de aangereikte middelen niet adequaat worden ingezet moeten – zoals dit ook voor de gezondheids crisis het geval was en in het Kwaliteitsdecreet is voorzien - via een advies verplicht worden zich te laten begeleiden. De controlerende en stimulerende opdracht van de Onderwijsinspectie blijft het uitgangspunt.

4 TOT SLOT: NOOD AAN BUDGET

De taskforce ziet dit advies niet als een eindpunt, maar eerder als een startpunt om de leerovertraging en het gedaalde welbevinden collectief en doelgericht aan te pakken. Dit advies en de implementatie ervan zullen een enorme uitdaging vormen voor de scholen en de ondersteunende instanties. Dat kan niet zonder daarvoor mensen en middelen te voorzien. **De taskforce vraagt aan de Vlaamse Regering om voldoende middelen te voorzien voor de scholen en om te investeren in duurzame, effectieve maatregelen. Ze vraagt ook aan de arbeidsmarkt om extra te investeren in onderwijs en vorming.**

We weten bovendien, o.a. uit enkele studies van de OESO, dat investeren in onderwijs en vorming zichzelf vele malen terugwint, bijvoorbeeld via hogere belastinginkomsten van hoger geschoolden, via hogere tewerkstelling in innovatieve sectoren, en via minder publieke uitgaven voor veiligheid en sociale zekerheid. **Zeker in crisistijd loont het de moeite om te investeren in onderwijs en vorming. De taskforce roept de Vlaamse Regering op om dat dan ook te doen.**

Zelf heeft de taskforce niet de tijd gehad om prioriteiten te stellen voor budget voor de voorgestelde aanbevelingen en acties, of naar onderwijsniveau, of naar tijdelijke dan wel verhoging van recurrente middelen. Maar ze roept de Vlaamse Regering op om enkel te investeren in duurzame maatregelen die hun effectiviteit bewezen hebben en om de aanpak van de leerovertraging en het gedaalde welbevinden

////////////////////////////////////
//

te monitoren. Dit is niet het moment voor projecten gericht op de korte termijn. **Dit is het moment voor grondige, structurele investeringen met langdurig effect in het Vlaamse onderwijs en voor de samenleving. De middelen moeten bovendien in de eerste plaats naar de scholen zelf gaan.** Want zij zijn het die het gaan moeten waarmaken: ze hebben niet alleen inhoudelijke en procesondersteuning nodig, maar ook financiële.

Ook roept de taskforce partners in het bedrijfsleven op om mee(r) te investeren in onderwijs en vorming. Niet enkel binnen de eigen bedrijven zijn meer investeringen in opleidingen nodig; de deelname aan bijscholingen is traditioneel al laag in Vlaanderen en moet sowieso omhoog. De taskforce roept de bedrijfswereld ook op om meer nog dan vroeger te investeren in materiaal voor praktijkonderwijs en om stageplaatsen te voorzien. Dat is ook in het belang van het bedrijfsleven zelf, want dat heeft ook baat bij goed gekwalificeerde werknemers.

Menselijk kapitaal is de enige grondstof die we hier hebben. Die boren we aan via onderwijs en vorming. Investeren in leren van mensen is cruciaal, nu meer dan ooit.

//
//